

Mitä useampi kokki, sitä
hyödyllisempi soppa? —
Yksinäisyyden vähentämisen ja
osallisuuden vahvistamisen
reseptejä väitöskirjatutkimuksen
pohjalta

Anu Jansson, osallisuusjohtaja, FT
Vanhustyön keskusliitto

#vanhusneuvostopäivä2021

avoinhallinto

Mitä useampi kokki, sitä hyödyllisempi soppa? **–Yksinäisyyden vähentämisen ja osallisuuden vahvistamisen reseptejä väitöskirjatutkimuksen pohjalta**

Vanhusneuvostopäivä 4.11.

Anu Jansson

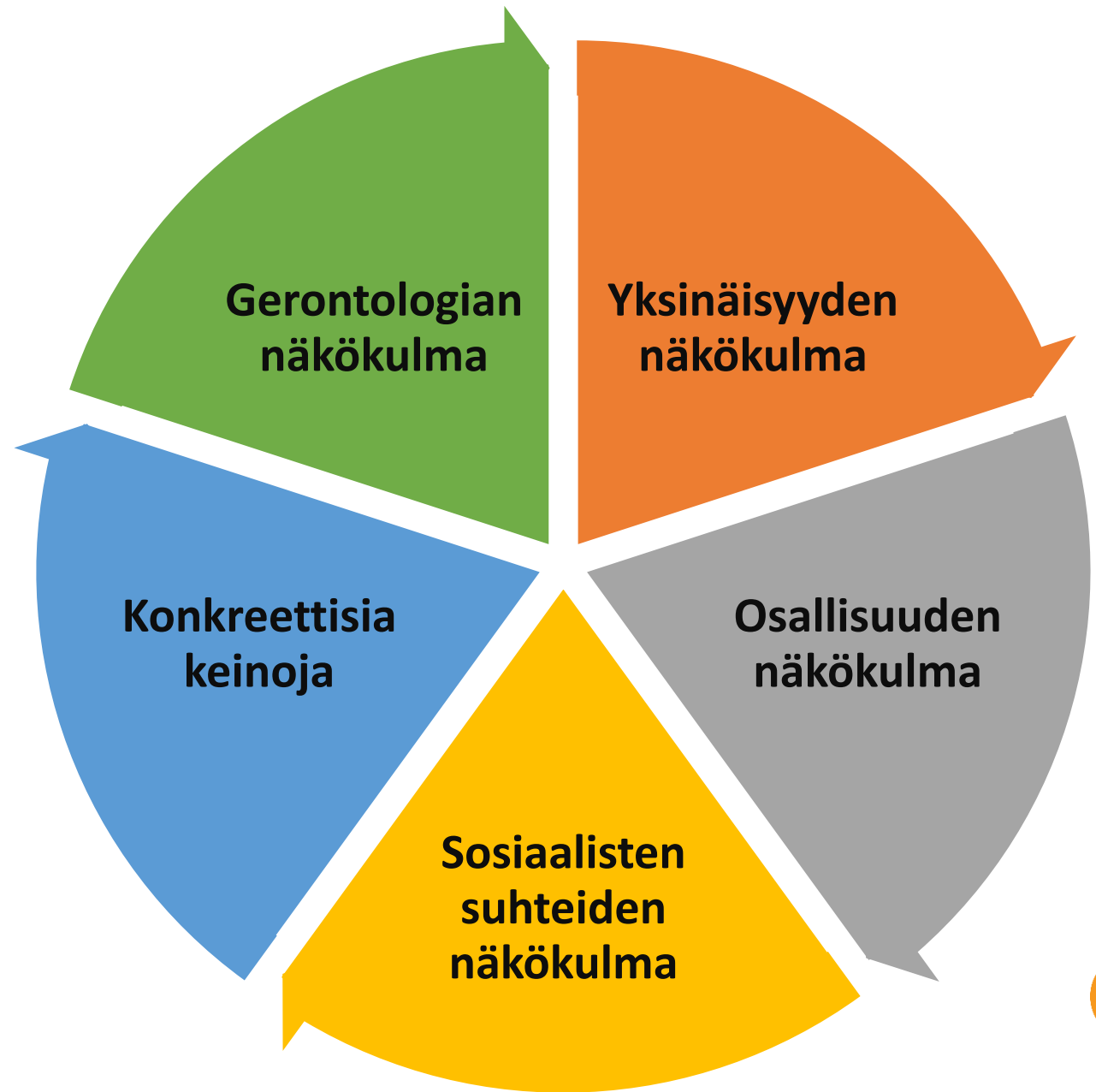
Osallisuusjohtaja

Toimintaterapeutti, Gerontologi, FT

Vanhustyön keskusliitto
CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

Tässä
esityksessä
yksinäisyyttä
ja osallisuutta
katsotaan eri
näkökulmista

Elämän kuminauha on vahvistunut, venynyt ja monipuolistunut

- Iäkkäät ovat heterogeeninen ryhmä aikuisia ihmisiä, joiden elinajanodote on jatkanut kasvuaan.
- Myöhäiskeskusi-ikä (65–74) on varsin toimintakykyistä ja hyvinvoivaa aikaa.
- Myös vanhimpien (90+) toimintakyky on parantunut ja aika ilman toiminnanvajavuuksia pidentynyt.

Vanheneminen on ainoa keino elää pitempään.
-Francis Auber

(Enroth ym. 2020, Rotkirch 2021, Tilastokeskus)

Tummia pilviä

- Väestörakenteen ikääntyminen voi kasvattaa sosiaalista eriarvoisuutta eri ulottuvuuksissa
- Ikääntyvä väestörakenne merkitsee enemmän yksin asumista, ylisukupolvisia suhteita vs. rinnakkaissuhteita, ja useampia perheettömiä
- Psyykkisen hyvinvoinnin haasteet liittyvät syrjäytymisriskiin sekä nuorilla että ikääntyneillä.

(Rotkirch 2021)

Osallisuus

- Osallisuus on olemista, toimimista ja osallistumista.
- Osallisuuteen liittyy erilaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia.
- Osallisuus kietoutuu ihmisen oma kokemuksen, mutta myös esimerkiksi yhteiskunnallisten resurssien kautta.
- Osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa.

Jos ihminen on tietoinen nähdyksi tulemisestaan, hänessä liikahtaa jotakin myönteistä (soveltaen Isola ym. 2017)

Sosiaalisten suhteiden merkitys

- Olipa elämänkulun vaihe mikä tahansa, sosiaaliset suhteet ovat meille tärkeitä.
- Esimerkiksi elämän tiukoissa tilanteissa tai surun kohdatessa muut ihmiset ja heidän hoivaavat sanansa jäävät kannattelemaan.
- Muutostilanteisiin liittyvä vertaistuki – tunne siitä, että ollaan samassa veneessä – on tärkeää.
- Sosiaalisilla suhteilla on voimaa: laajassa tutkimuksessa vahvan sosiaalisen verkoston omaavat elivät pitempään kuin vertailuryhmä, jolla oli heikko sosiaalinen verkosto.

”Ei se määrä, vaan se laatu.”

Yksinäisyys –moniulotteinen kokemus

Kokemus syntyy, kun odotamme sosiaalisilta suhteiltamme enemmän kuin niiltä saamme.

”Jokainen ihminen tarvitsee yksin olemista. Paitsi jos se menee sitten taas liiallisuuksiin, niin sitten se on hankala. Nämä ovat vähän niitä vaikeita elämän probleemia.” (Mies, 80)

Yksinäisyys voi olla läsnä muiden ihmisten ympäröimänä –esimerkiksi palvelutaloissa

- Yksinäisydessä asukkaat voivat kokea olevansa fyysisesti lähellä toisia, mutta silti henkisesti kaukana.

Väitöskirjatutkimuksen mukaan

- Yksinäisyys voi tehdä ihmisen näkymättömäksi.
- Yksinäinen elämä voi muuttua odottamiseksi ja olemattomuudeksi.
- Yksinäisydessä koettiin henkistä kodittomuutta.

Yksinäisyys sulkee ovia

- Yksinäisyys voi heikentää kykyä toimia tutuissakin ympäristöissä. Esimerkiksi kynnyks kotoa tai ulos lähtemiseen voi kasvaa. (Jansson, Karisto ja Pitkälä 2019)
- Yksinäisyys voi luoda mielikuvan omasta arvottomuudesta tai siitä, että toinen henkilö ajattelee omasta itsestä kielteisesti. Tällöin yhteys toiseen ihmiseen voi kaventua tai jopa sulkeutua. (Cacioppo & Hawkley 2009)
- Yksinäinen henkilö voi hahmottaa ympäristöään kielteisemmin kuin ei-yksinäinen, eikä välttämättä tartu toimintamahdollisuuksiin (Cacioppo & Hawkley 2009)

Korona-aikana meidän oli tärkeä olla toisistamme fyysisesti kaukana, mutta henkisesti lähellä

- Korona-aika lisäsi yksinäisyyden kokemuksia
- Toisaalta kokemus samassa veneessä olemisesta loi – ja luo – uskoa tulevaan
- Luonto tuli lähemmäksi ja ulkona liikkuminen entistä tärkeämmäksi – silti se ei ollut mahdollista kaikille
- Toivon ikkuna on tärkeä

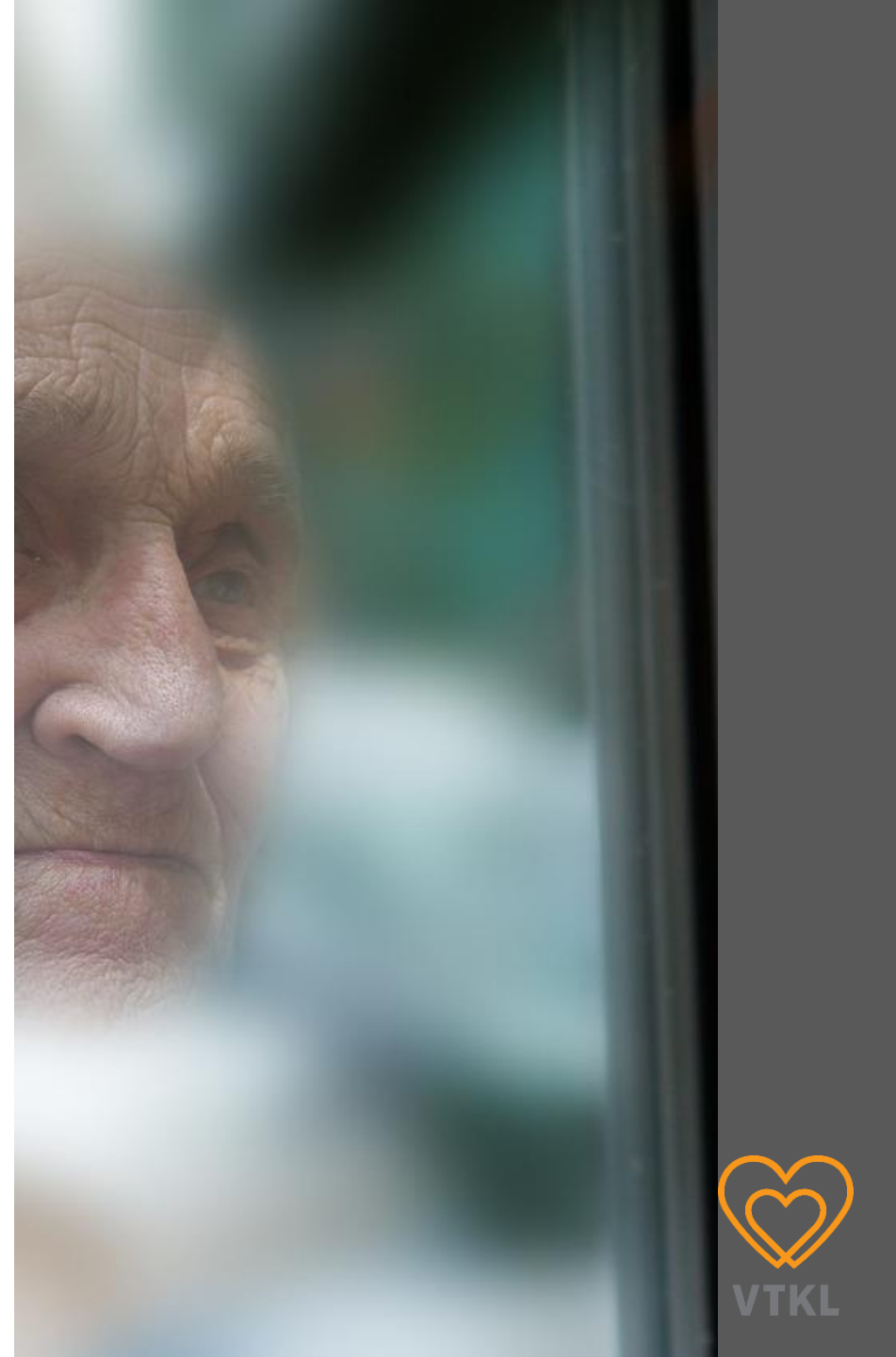

Mikä lääkkeeksi yksinäisyyteen ja tueksi osallisuuteen?

-Peili kokemuksille

- Jo varhaisissa yksinäisyyttä käsittelevissä tutkimuksissa on tunnistettu, että ihminen tarvitsee peiliä omille (yksinäisille) ajatuksilleen (Jansson 2020).
- Kun iäkkään ihmisen sosiaaliset suhteet ovat kaventuneet, häneltä puuttuu peili, jonka avulla reflektoida omia kokemuksiaan ja tunteitaan (Jansson 2020).
- Peili voi olla toinen ihminen, mutta myös esim. luonto, taide ja kulttuuri.
- Erilaiset ryhmät voivat muodostaa osallisuutta ja toimijuutta vahvistavia ympäristöjä, joissa kokemuksia voi heijastella vuorovaikutuksessa toisiin (Huhtinen-Hildén & Isola 2017).

Mikä lääkkeeksi yksinäisyyteen ja tueksi osallisuuteen? –vanhuuden arvostus

- On etuoikeus tulla vanhaksi
- Vanheneminen ei suoraan lisää yksinäisyyttä tai vähennä osallisuutta. On kuitenkin luonnollista, että menetykset ja muutokset mm. toimintakyvyssä altistavat näille.
- Ageismi eli ikäsyrrjintä on yhteydessä yksinäisyyteen
- läkkäät ihmiset valtaistuimelle!
valtaistuminen, voimaantuminen
(empowerment)

Mikä lääkkeeksi
yksinäisyyteen ja tueksi
osallisuuteen?

–Tieto ja avoimuus

- Suuri osa ihmisistä pärjää yksinäisyyden kanssa hyvin: sopeutumiskeinot, aika, elämän merkityksellisyys
- On silti tärkeää tunnistaa ja tunnustaa yksinäisyyttä
- Kysy ja keskustele yksinäisyydestä, ole kuunteleva korva
- Kerro yksinäisyydestäsi

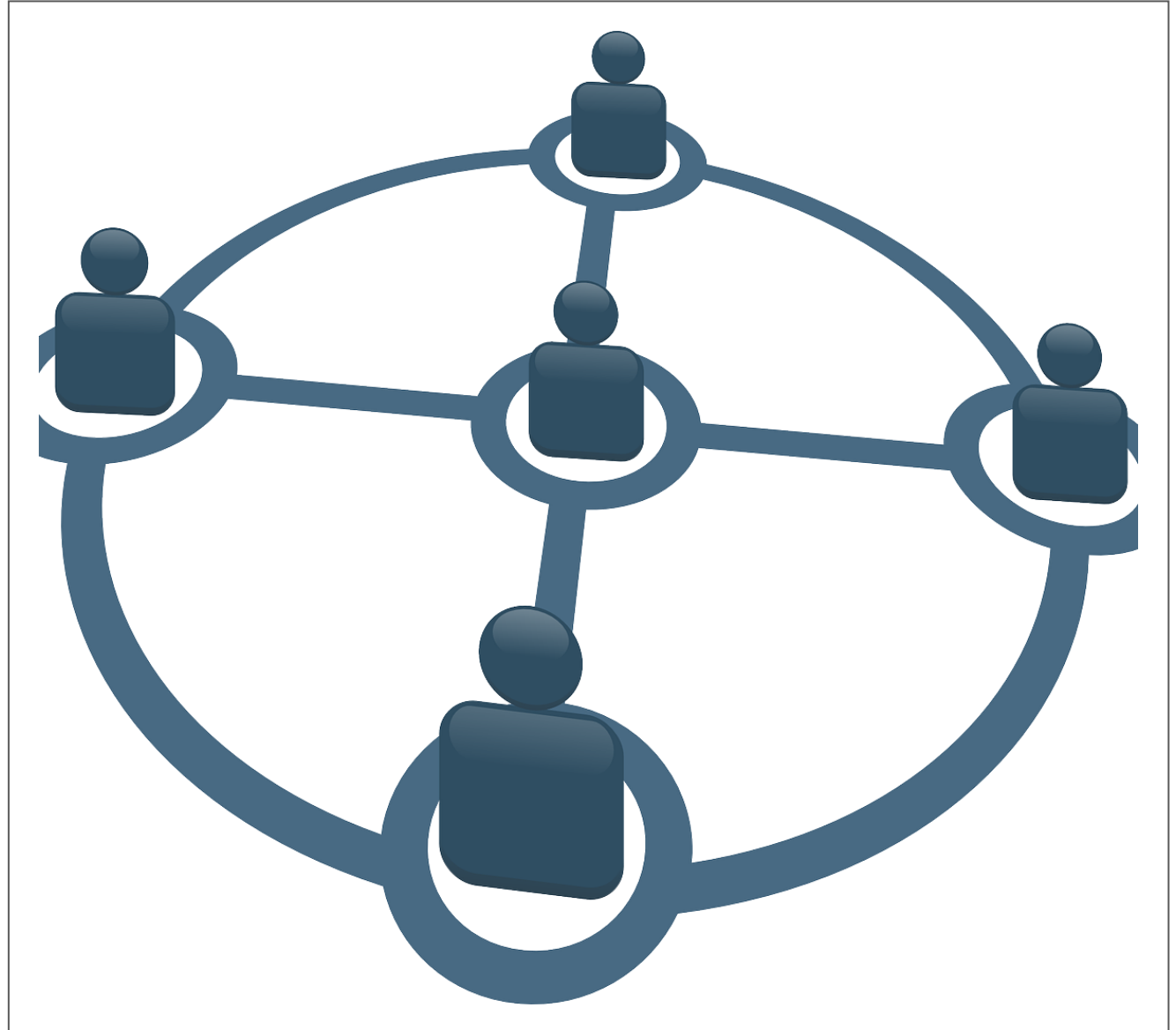

Mikä lääkkeeksi
yksinäisyyteen ja tueksi
osallisuuteen?

–On ratkaisevan tärkeää
toimia yhdessä

- Yhdyspintatyöskentely useamman pöydän äärellä tunnistaa eri osapuolten voimavarat.
- Vanhusneuvostot ovat olennaisia toimijoita.
- Yhdyspintatyön tärkein osapuoli eri areenoilla ovat iäkkäät ihmiset itse.
- Kumppaneilla on monesti asiantuntemusta, joka eroaa omastasi: ei heikompana tai parempana – vaan erilaisena.

Olette tärkeässä roolissa.
–Kaikkea hyvää!

Yhteystietoni:

Anu Jansson

050 402 2529

anu.jansson@vtkl.fi

@JanssonAnu @VTKL10

